

Theoretisch kader

Het conceptueel werkmodel (voor meer info: [klik hier](#)) waarop de ontwikkeling van Prisma gebouwd is, vertrekt vanuit volgend theoretisch kader:

Een gezin of een ander samenlevingsverband kan beschouwd worden als een dynamisch **systeem** dat zichzelf probeert aan te passen aan de situatie waarin één van de gezinsleden een beperking ontwikkelt of verwerft (Dunst, Trivette & Deal, 1995). Men bouwt nieuwe, betekenisvolle, dagelijkse routines op en tracht tegemoet te komen aan de noden van de verschillende gezinsleden. Gezinnen en andere samenlevingsverbanden ontwikkelen vaak een grote veerkracht ('resilience') om zich aan de nieuwe situatie aan te passen (Turnbull et al., 2007).

Binnen het breder systeemtheoretisch kader is gekozen voor een aangepast '**balansmodel**' **tussen draagkracht en draaglast** (Bakker et al., 1998). Draagkracht verwijst naar het vermogen om zorg te dragen. Het komt neer op al die objectieve en/of subjectieve elementen die een persoon de nodige energie geven om een andere persoon ondersteuning te bieden. Draaglast omvat dan weer alle objectieve en/of subjectieve elementen die het een persoon moeilijk maken de ondersteuning op te nemen of vol te houden. Vaak wordt er gesproken over een verhouding of balans tussen de aanwezige draagkracht en draaglast. Uit literatuur blijkt dat kenmerken, zowel van de persoon met een beperking, de mantelzorgers als de omgeving, van invloed zijn op het evenwicht tussen draagkracht en draaglast (zie §2). Op elk van die vlakken zijn zowel **protectieve als risicofactoren** mogelijk die respectievelijk de draagkracht kunnen verhogen en/of de draaglast kunnen verzwaken. Dit kan zowel rechtstreeks als onrechtstreeks, bijvoorbeeld door het effect van een andere factor te versterken of te verzwakken. Of de mantelzorg te zwaar wordt, hangt af van de **unieke balans** als resultaat van een samenspel tussen verschillende factoren. In die zin is er sprake van een **sociaal-ecologisch en multicausaal model**. De draaglast of draagkracht van een mantelzorger in een welbepaalde zorgsituatie kan men niet herleiden tot één dimensie, maar is een cumulatief en compenserend gegeven op meerdere vlakken, met een onderliggende 'mozaïek' van beïnvloedende factoren.

Aangezien voor het instrument een zelfinschatting vereist is, werd tevens een model gekozen dat de subjectieve ervaring door de mantelzorger zelf, als inschatter van de eigen draagkracht en draaglast, in rekening brengt. Uitgangspunt was het **stress-coping model** van Lazarus en Folkman (1984). In dat model wordt stress gezien als het resultaat van een onevenwicht tussen de eisen uit de omgeving en de aanwezige bronnen. Stress treedt op wanneer de externe druk groter is dan de capaciteit om met deze druk om te gaan. Die specifieke vaardigheid wordt 'coping' genoemd. Ervaren 'stress' (letterlijk: druk) onder belasting is geen directe reactie op een stresserende situatie. Het is het resultaat van de manier waarop de persoon omgaat met de situatie en de bronnen in zichzelf en de omgeving die hij daarvoor vindt. De ervaren belasting kan zich op verschillende domeinen situeren. Novak en Guest (1989) bijvoorbeeld onderscheiden vijf dimensies van subjectieve belasting: tijdbelasting, ontwikkelingsbelasting, fysieke belasting, sociale belasting en emotionele belasting.

De factoren die bijdragen aan draaglast worden in dit model beschouwd als potentiële stressoren. De factoren die bijdragen aan succesvolle coping, verminderde draaglast of een hogere draagkracht kunnen gezien worden als potentiële hulpbronnen. Voor een operationele meting van subjectieve draaglast/draagkracht is het nodig dat de mantelzorger een inschatting maakt van de mogelijke stressoren/hulpbronnen in zijn situatie. Belangrijk is het onderscheid tussen zogenaamde 'interne' en 'externe' stressoren en hulpbronnen: niet alle beschermende factoren zijn individueel, een belangrijk deel van de hulp in het omgaan met een stressor is extern en komt uit de omgeving. Op micro-niveau gaat het om factoren bij de persoon met een beperking, de mantelzorger en het gezin. Op meso-niveau over (het ontbreken van) steun uit de omgeving en de toegang tot goede hulpverlening. Op macro-niveau gaat het voornamelijk over sociaal-economische contextfactoren.

Het stress-coping model is verder genuanceerd in familie-stress modellen zoals het dubbele ABCX-model (McCubbin & Patterson, 1983; Weber, 2011), als ook toegepast in de specifieke context van mantelzorg voor personen met dementie (Spruytte, 2003).